

УДК 785.11(477)

Гриценко Ольга Григорівна

пошукувач,

Київський національний університет

культури і мистецтв,

Київ, Україна

centremar2015@gmail.com

ДИСКУРС СИМФОНІЗМУ В ТВОРЧОСТІ ВАЛЕРІЯ АНТОНЮКА

Актуальним є дослідження генези й особливостей розвитку української симфонічної музики на сучасному етапі ствердження національної культурної парадигми. У статті, присвяченій симфонічній творчості сучасного українського композитора Валерія Антонюка, розглянуто основні риси стилю його музики. Представлено його творчий тандем з диригентом Вікторією Жадько. Визначено й проаналізовано твори В. Антонюка, етапні для розвитку української симфонічної музики. **Мета роботи:** аналіз симфонічних творів В. Антонюка як феномена сукупності художніх, ціннісних, сенсових та комунікативних складових. **Завдання дослідження:** на прикладі дискурсу оркестрових постановок творів композитора В. Антонюка диригентом В. Жадько простежити процес відтворення музичних образів у культурологічній парадигмі «автор – диригент – слухач». **Методологія дослідження** полягає в поєднанні описових методів, аналізу й синтезу біографічної детермінації (основного фактора класико-романтичної

традиції; культурологічного феномена в художньо-естетичних і стильових орієнтирах) із цілісним музикознавчим дис.-курсом симфонізму у творчості В. Антонюка. **Наукова новизна:** вперше здійснено цілісний аналіз симфонізму у творчості композитора В. Антонюка з урахуванням його місця в сучасному соціокультур-ному контексті. **Висновки.** В. Антонюк у межах сучасного симфонічного мислення, охоплений прагненням до особливої виразності музичного матеріалу, здійснює конструктивне мовленнєве оновлення симфонічного стилю, досягаючи видатних результатів, що є беззаперечним стимулом до подальшого вивчення творчості цього сучасного українського композитора.

Ключові слова: Валерій Антонюк, Вікторія Жадько, диригент, дискурс симфонізму, композитор, світова прем'єра.

Гриценко Ольга Григорьевна, соискатель, Киевский национальный университет культуры и искусств, Киев, Украина

Дискурс симфонизма в творчестве Валерия Антонюка

Актуальным является исследование генезиса и особенностей развития украинской симфонической музыки на современном этапе формирования национальной культурной парадигмы. В статье, посвященной симфоническому творчеству современного украинского композитора Валерия Антонюка, рассмотрены основные черты стиля его музыки. Представлен его творческий тандем с дирижером Викторией Жадько. Определены и проанализированы произведения В. Антонюка, этапные для развития украинской симфонической музыки. **Цель работы:** анализ симфонического метода В. Антонюка как феномена

совокупности художественных, ценностных, смысловых и коммуникативных составляющих. **Задание исследования:** на примере дискурса оркестровых постановок музыкальных произведений композитора В. Антонюка дирижером В. Жадько проследить процесс воссоздания музыкальных образов в культурологической парадигме «автор – дирижер – слушатель». **Методология исследования** состоит в объединении описательных методов, анализа и синтеза биографической детерминации (основного фактора классико-романтической традиции; культурологического феномена в художественно-эстетических и стилистических ориентирах) с целостным музыковедческим дискурсом симфонизма в творчестве В. Антонюка. **Научная новизна:** впервые осуществлен целостный анализ симфонизма в творчестве В. Антонюка с учетом занимаемого им места в социокультурном контексте современности. **Выводы.** В. Антонюк в рамках современного симфонического мышления, охваченный стремлением к особой выразительности музыкального материала осуществляет конструктивное речевое обновление симфонического письма, достигая выдающихся результатов, что является безусловным стимулом для дальнейшего изучения творчества этого современного украинского композитора.

Ключевые слова: Валерий Антонюк, Виктория Жадько, дирижер, дискурс симфонизма, композитор, мировая премьера.

Hrytsenko Olga competitor, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

Symphonic discourse in the work of Valeriy Antonyuk

Relevance of the study of the genesis and peculiarities of the development of Ukrainian symphonic music on the current stage of the national cultural paradigm form in. In the paper devoted to symphonic work of the modern Ukrainian composer Valeriy Antonyuk the basic features of his music style are considered. His creative tandem with conductor Victoria Zhadko is represented. The works by V. Antonyuk that are stage for development of Ukrainian symphonic music are identified and analysed. **The objective of the article** consists in the attempt to analyze V. Antonyuk's symphonic method in cultural discourse as a phenomenon of the totality of artistic, valued, semantic and communicative components. **The task of the study:** on the application of the discourse of orchestral performances by composer V. Antonyuk by the conductor V. Zhadko to trace a process of musical images creation in the framework of culturological paradigm «author – conductor – listener». **Methodology of investigation** consists in combining of analysis and synthesis of biographic determination descriptive method's (of the main factor of classical romantic tradition as well as of the culturological phenomenon in the artistic, aesthetic and stylish purposes) with integral musicology analysis of symphony discourse in the creative works by V. Antonyuk. **Scientific novelty of work** consists in a holistic analysis of V. Antonyuk's musical works taking into account their place in the sociocultural context of contemporaneity. **Conclusions.** V. Antonyuk in the framework of modern symphonic thinking, overcome by aspiration to a special expressiveness of musical material – carries out a constructive renewal of symphonic style achieving outstanding results which is an indisputable stimulus for further study of the work of this contemporary Ukrainian composer.

Key words: Valeriy Antonyuk, Victoria Zhadko, conductor, composer, symphonic discourse, world premieremodern.

Вступ. Поняття «симфонізм» не має аналогів у теорії інших мистецтв, адже воно означає не просто наявність симфоній у творчості композитора або масштабність цього жанру, але особливу властивість музики, особливий динамізм розгортання змісту і форми, змістовну глибину і рельєфність музичної тканини. Першим ввів це поняття і позначив його розвиток у межах культури Б. Асаф'єв, якому належить визначення симфонізму як можливості нового методу усвідомлення і збагнення дійсності суто музичними засобами [1, с. 236–237]. У культурологічних, музикознавчих та філософських дослідженнях українського симфонізму вагомими є результати О. Гужви, О. Зінькевич, М. Копиці, Л. Корній, А. Мухи, Б. Сюті та ін. [2; 4; 5; 6; 7]. Симфонізм як діалектичний метод музичного мислення є константним принципом музичного мистецтва та найвищим показником композиторської майстерності. В українській музиці першими творами, названими «симфоніями» є Симфонія C-dur М. Березовського (1770–1773), «Концертна симфонія» Д. Бортнянського, симфонії М. Вербицького, «Українська симфонія» М. Калачевського. У другій пол. ХІХ ст. з'являється «Юнацька симфонія» М. Лисенка, Симфонія g-mol В. Сокальського. Видатні здобутки українського симфонізму ХХ ст. представлені творами Л. Ревуцького, Б. Лятошинського, С. Людкевича. Змістовні симфонічні надбання В. Бібіка, Б. Буєвського, В. Губаренка, М. Дремлюги, В. Золотухіна, Ю. Іщенка, І. Карабиця, В. Кирейка, Д. Клебанова, Л. Колодуба, Г. Майбороди, Г. Ляшенка, І. Поклада, Р. Сімовича, В. Сильвестрова, М. Скорика,

Є. Станковича, Г. Таранова, А. Штогаренка та ін. **Актуальним** є дослідження генези й особливостей розвитку української симфонічної музики на сучасному етапі ствердження національної культурної парадигми на початку ХХІ ст.

Не дивлячись на жвавий інтерес українських музикознавців до симфонічної творчості національних композиторів, нерозв'язаними залишаються культурологічні проблеми, що потребують узагальнення існуючих спостережень, визначення специфіки зв'язків творчої спадкоємності в колі національних композиторських шкіл та на світовому рівні. Варто враховувати й те, що нездатність старих теоретичних методів пояснити нові спостереження і факти лише загострює зміст наукової проблеми, що виникає. Особливою рисою сучасної музичної культури є зустрічний рух композиторської й музикознавчої думки в пошуках нових стильових номінацій і умов стильової цілісності музично-творчого процесу. Важливо, що й самі композитори в своїх інтерв'ю висловлюють автентичні міркування щодо власного стилю та безмежних можливостей сучасної музики. Таким чином, формуються перспективні теоретичні положення, що відкривають нові шляхи музикознавчого і композиторського діалогу в культурологічному сенсі. Такий підхід спонукає до пошуку нових імен і підходів у виявленні особливих рис композиторської творчості, зокрема, симфонізму, яким позначена творчість сучасного українського композитора, вихованця київської композиторської школи Валерія Юрійовича Антонюка (1979). У даному дискурсі симфонічної творчості сучасного українського композитора Валерія Антонюка представлено його творчий тандем з диригентом Вікторією Жадько. Визначено й проаналізовано оркестрові твори В. Антонюка, етапні для розвитку української симфонічної музики.

Методологія дослідження полягає в поєднанні описових методів, аналізу й синтезу біографічної детермінації (основного фактора класико-романтичної традиції; культурологічного феномена в художньо-естетичних і стильових орієнтирах) із цілісним музикознавчим дискурсом симфонізму у творчості В. Антонюка. Головна **мета** дослідження полягає в здійсненні аналізу симфонічного методу композитора В. Антонюка як феномена сукупності художніх, ціннісних, сенсових і комунікативних складових. Основне **завдання**: на прикладі дискурсу оркестрових постановок творів композитора В. Антонюка диригентом В. Жадько простежити процес відтворення музичних образів у культурологічній парадигмі «автор – диригент – слухач».

Виклад основного матеріалу. Серед молодих українських композиторів останнього десятиріччя варто відзначити ім'я лауреата премії імені Левка Ревуцького Валерія Антонюка, творчість якого яскраво презентує сучасну українську музику. Валерій Антонюк – яскравий представник української академічної музики. Свої перші уроки композиції студент Київського вищого музичного училища імені Р. М. Глієра В. Антонюк взяв у В. Кирейка; у Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського та асистентурі навчався Г. Ляшенка (фах) та Ю. Глуценка (фортепіано). Нині композитор В. Антонюк активно поповнює національну музичну скарбницю. Його музика, сформована в художньо-естетичних орієнтирах класико-романтичної традиції, вирізняється в сучасному модернізмі поетичним мелодизмом виразного мотиву, логікою чітко окресленої та висловленої музичної тези, доцільністю застосування

ладо-гармонічних засобів, інтонаційною насиченістю, динамічною інтенсивністю. Композитор займається пошуками й побудовою нової мелодії, щоб вона була гармонійно-мелодійною і не банальною. Аби не було відчуття, що слухач це вже десь чув. Завдання митця – знайти таку мелодію, а це вже величезна праця. Музика Валерія Антонюка неодноразово звучала на міжнародних фестивалях сучасної академічної музики «Контрасти», «Форум музики молодих», «Музичні Прем'єри Сезону», «Київ Музик Фест», а також авторських концертах заслуженої артистки України Валентини Антонюк «Антологія українського солоспіву», де він виступав як композитор і піаніст. Адже він не лише композитор, якому підкорюються будь-які жанри та стилі, а й піаніст, диригент, виконавець на різних народних інструментах, естрадний співак, поет. Працює в жанрі симфонічної, хорової, камерної та вокально-інструментальної музики. Співпрацює з відомими в Україні та за її межами симфонічними, хоровими, камерними колективами: Національним симфонічним оркестром України (диригенти – Володимир Сіренко, Наталія Пономарчук); Академічного симфонічного оркестру Національної філармонії України (диригент Мирослав Скорик), Заслуженим академічним симфонічним оркестром Національної радіокомпанії України (диригенти – Володимир Шейко, Вікторія Жадько); Державним Академічним Естрадно-симфонічним оркестром України (диригент – Микола Лисенко); Болгарським Фільм Оркестром /The Bulgarian Film Orchestra/ (диригент – Герхард Нархольц); Державним симфонічним оркестром Грузії, відомим також як Georgian Philharmonic Orchestra (диригент Ніколоз Рачвелі), струнним квартетом «Collegium», струнним

квартетом «Archi», Камерним хором «Кредо» (диригент – Богдан Пліш); Академічним камерним хором «Хрещатик» (диригент – Павло Струць). Має професійні студійні записи своїх симфонічних і вокально-симфонічних творів на фондах УР. Виступає у прямому ефірі радіоканалу «Культура». Автор музики до ігрових та документальних фільмів «Червоний лотос», «Повзе змія», «Хлібний день», «Чорноморський флот 1941–1944»; короткометражних – «Хто така Таня?», «Вона називала його Ідіот» та музичного оформлення Київського Міжнародного фестивалю документальних фільмів «Кінолітопис». Диски з різножанровою продакшн музикою Валерія Антонюка ексклюзивно видають відомі музичні бібліотеки: Sonoton (Німеччина), Manhattan Production Music (США), Sound Ideas (Канада), Epitome Music (США), Roba Music (Німеччина), Fable Music (Австралія). Компанія «Roba Music» ексклюзивно видає партитури композитора для різних складів інструментів (60 найменувань) з 2013 р. Музика В. Антонюка, написана на замовлення цих музичних компаній (бібліотек), використовується на всесвітньо відомих телевізійних каналах ABC, CBS, NBC, BBC, «Відкритий канал» у кабельній ретрансляції програм телевізійної мережі, кабельній мережі, Національною асоціацією кабельного телебачення. На сьогодні ним написано близько 600 творів, серед яких – 30 пісень на власні слова, аранжованих ним у різних сучасних стилях (рок, поп-рок, брит-поп та ін.) й записаних у власному виконанні.

В. Антонюк змальовує складний внутрішній світ художника («Рефлексії Пізньої Осені» для бас-кларнета, «Молитва» для органу), занурюється у поезію минулого («Заповіт» та Кантати для мішаного

хору на вірші Т. Шевченка, П. Верлена, Й. Мандельштама; Кантати для сопрано та симфонічного оркестру на вірші Ф.-Г. Лорки та О. Пушкіна; «Чотири вірші для сопрано та симфонічного оркестру на слова В. Стуса»), створює вокальні цикли для голосу з фортепіано, відтворюючи музичними засобами віршовані образи (вокальні цикли «Теплі пісні на вірші Валентини Антонюк», «10 солоспівів на вірші японських поетів-класиків XVI ст.»). Для музики В. Антонюка характерне застосування накопичень хроматизмів у мелодико-інтонаційній лінії, а кластерні напластування гармоній допомагають розкрити драматургічний задум, що спрямовано на досягнення загальної художньої мети. Він пише без знаків при ключі, однак його музика – тональна, бо в ній є тяжіння до основних гармонічних центрів і яскраві оркестрові ефекти, завдяки максимальному використанню тембрової палітри інструментів. Інструментальні твори В. Антонюка, зокрема його симфонічні опуси («”Звучання Присутнє” для симфонічного оркестру»; Концерт для фортепіано та симфонічного оркестру; Симфонія № 1 «Гармонія Руху», Симфонія № 2 «Фанфари», Симфонія № 3 «Передбачувана Музика», Симфонія № 4 «Система Бажань», Симфонія № 5 «Про Війну», Симфонія № 6 «Лемент Над Прірвою», Симфонія № 7 «”Маскарад Непобачених Снів” (присвячується невинним жертвам війн і терору)» – 2015–2016, Симфонія № 8 «Театр Післязвуч» (2016–2017), Симфонія № 9 «Сонячні Містерії»; «”Омріяна Незбагненність” для камерного оркестру» – 2016.), завжди містять у собі дещо від балади. Баладність, оповідності завжди присутня у творчості композитора. На тлі проблеми «смерті автора», що є поширеною у мистецтві останніх

десятиліть, імператив індивідуальності – не тільки творчий, а й взагалі особистий – є для В. Антонюка однією з важливих рис його стилю. «Я так бачу, я так відчуваю, я так розповідаю», – ось що відчувається в музиці цього українського композитора, ось чому його твори – попри досить складну мелодико-гармонічну, темброву й фактурну складові – відразу запам'ятовуються і легко «вкладаються» у власний музичний багаж слухача.

Композиції В. Антонюка – наративні в тому сенсі, що всі його твори – це завжди суб'єктивне оповідання [3]. У них завжди є суб'єктивні емоції й оцінки оповідача. Відчувається необхідність автора не лише донести інформацію до слухача, але справити враження, зацікавити, змусити слухати, викликати певну реакцію. Усі твори Валерія Антонюка – це завжди суб'єктивний наратив. У них завжди є суб'єктивні емоції й оцінки оповідача. Відчувається прагнення автора не просто донести інформацію, а й справити враження, зацікавити, змусити слухати, викликати певну реакцію. Отже, залучення слухача до співтворчості не лишає зал байдужим, тож репертуарні портфелі диригентів збагачуються симфонічними творами Валерія, інструменталісти із задоволенням грають його п'єси, а фондова скарбниця Українського радіо поповнюється записами його музики.

Фабульність – одна з прикметних рис усіх його творів. Слухаючи не вербалізовану музику автора, в аудиторії не виникає питання «про що йдеться». Звісно, в кожного – своя відповідь, але вміння віддзеркалити дещо загальне робить твори В. Антонюка цікавими для слухача. У своїх інтерв'ю ЗМІ та прямих ефірних

виступах на Українському радіо «Культура» він неодноразово декларував кредо: писати музику не для вузького кола музикознавців, а для слухачів. І справді, В. Антонюк завжди щиро переймається тим, що саме почує слухач, – звідси й прискіплива увага композитора до вибору засобів музичного розвитку. Сповідуючи естетику романтизму, В. Антонюк не є прихильником фрагментарної композиції. Відчуття форми – стильова особливість творчого письма цього композитора. Вражає його вміння лаконічно, у невеликий проміжок часу створити зміст, показати володіння технікою у 2–3-х періодах у крупній формі та у декількох фразах – в його інструментальних опусах – запропонувати «сюжет», означити його й надати розвитку. Ось що вирізняє твори В. Антонюка серед інших і визначає художню майстерність митця. Ліричний герой, якого творить В. Антонюк, від імені якого розмовляє з залом, надихає всіх оптимізмом світосприйняття, метафізичною вірою у краще – це спроба пов'язати минуле й майбутнє, відродити небуття в новому житті, це відтворення досвіду у прийдешньому світі. Саме це і є втіленням традицій. Усі його твори великої форми наповнені глибоким змістом, колосальною енергією думки, а це дозволяє говорити про їхній філософський характер і вільне володіння принципами симфонічного мислення, що є найвищим рівнем розвитку композитора.

Світова прем'єра опусу В. Антонюка «"Омріяна Незбагненність" для камерного оркестру» у виконанні колективу «Ars Nova» під керівництвом заслуженої артистки України Вікторії Жадько відбулася 3-го грудня 2016 р. на фестивалі «Бах І Не Тільки...». У лютому 2017 р. в рамках 80-го сезону Миколаївської обласної філармонії

«"Омріяна Незбагненність" для камерного оркестру» Валерія Анто-нюка звучала в цьому ж виконанні у програмі «Фестивалю Хорошої Української Музики». Інтерпретація твору у виконанні цього колективу повністю співпала з його задумом. Щодо диригентської інтерпретації, то Вікторія Жадько (єдина в Україні є лауреатом 7-ми найпрестижніших диригентських конкурсів, заслужена артистка України, професор, віртуозний музикант-гітарист, диригент Заслуженого академічного симфонічного оркестру Національної радіокомпанії України (Київ), художній керівник і головний диригент Камерного оркестру «Ars Nova» Миколаївської обласної філармонії, засновниця кафедри старовинної музики Київського національного університету культури і мистецтв). Щодо виконання, то Вікторія Жадько справді є майстром тонкого та проникливого відтворення найтендітніших дотиків композиторського пера. Її та Валерія Антонюка пов'язують давні творчі стосунки: прем'єри, записи до фондів Українського радіо симфонічних творів і Концерту для фортепіано з оркестром в інтерпретації автора.

Основу мистецького досвіду Валерія Антонюка, окрім здобутків композиторів-класиків, становить також великий пісенний наробок. Саме ремінісценції інтонацій мелодики знайомих із дитинства ліричних пісень останньої чверті ХХ ст., а також ледь відчутна стилізація окремих елементів творчості композиторів недалекого минулого створюють відчуття неперервності існування життя.

Спробуймо детальніше проаналізувати новий твір Валерія Анто-нюка «Омріяна Незбагненність» для камерного оркестру. Органічне поєднання класичних традицій і рис індивідуального стилю створює

тут відчуття чогось рідного й близького, свого, зрозумілого, тутешнього. В уяві постають образи української природи, вічні у первозданності. На ясні, консонантні гармонії нашаровується звучання кластерних акордів (що, до речі, притаманне багатьом творам композитора), і слухач ясно відчуває подих сьогодення. «Омріяна Незбагненність» – твір дещо біографічний. «З нудьги, знічев'я, з неспокою, / З недоброго передчуття / Я знову мучуся собою, / Переглядаю все життя», – саме ці Шевченкові рядки постають в уяві, коли звучить музична композиція. Майстерність цього композитора виявляється в тонкому розумінні контрастних зіставлень різних за характером розспівних тем та сучасних мелодичних зворотів. Картини та образи в творі формуються на основі симфонізації мелодичного матеріалу, подальший розвиток якого відбувається засобами органічного, якісно оновленого синтезування прийомів народної і професійної музики. З'єднання виразних мелодичних епізодів із беззупинним гармонійним і фактурним відновленням створює образ сучасного звучання України. Мотиви, образи, окремі вирази, деталі, та інші композиторські прийоми, властиві В. Антонюку, набувають у цьому творі творчої зміни, переосмислення, нового змісту.

М'яка за характером, розспівна мелодія початку «Омріяної Незбагненності» передає ніжність почуттів, відсилає слухачів до тієї пори дитинства, коли «дерева були великими». Перше речення твору складається з трьох фраз: перша має м'який розповідний характер (вона звучить на тонічній гармонії), друга – це її видозмінене повторення, третя вносить відповідну врівноваженість (вона звучить

на субдомінантовій та доміантовій гармоніях, а завершується на I ступені, як і багато пісень). Ліричність мелодії підкреслюється звичним для слуху секвенційним розвитком та відтінюється повторюванням кластерних акордів. Це з самого початку створює контрастний до мелодії образ – так виникає своєрідний дуалізм: «пам'ять – сьогодні», що, як і в житті, звучать невід'ємно одне від одного. У другому періоді головна Пісня-тема повторюється спочатку, але значно схвильованіше, ніж у першому епізоді. Супровід також став насиченішим, повнозвучнішим: акорди звучать густіше, у середньому регістрі підголоском проводиться своєрідна імітаційна «відповідь», що створює відчуття себе (автора/виконавця/слухача) як природної, органічної частини цього світу, – вихованої ним і такої, що є його продовженням: тут і чиста лірика, і дещо обтяжливий побут сьогодні. Друга хвиля тематичного розвитку призводить до кульмінації першої частини, її смислового акценту: життя – мов повна річка, воно прекрасне! Валерій Антонюк не прихильник хаосу. Його музика завжди має цілком зрозумілу й відчутну форму. Відтак, друга частина цього твору починається після короткої паузи, передиху. Музика другої частини – це сьогодні, метушня буднів, урбаністичні кластерні сполуки гармоній, збуджений темпоритм, майже відсутня мелодична лінія. Третя частина твору – синтез, виведення відповідності між елементами безлічі, створення композиції функцій. Світ безкінечний, вічний, він мій, а я його, тому я вічний! Захоплює чуйність композитора у виборі тембрових засобів. Саме дотичність старого до нового, стало до новаторського у використанні музичних інструментів надає змогу композитору

віднайти такі засоби музичної мови, що вільно «читаються», легко сприймаються слухачем й швидко народжують естетичний відгук. Можна з певністю сказати, що «”Омріяна Незбагненність” для камерного оркестру» В. Антонюка становить певний новий етап у розвитку української симфонічної музики. Це один із тих зразків, де пісенна тема звучить у природному ладо-гармонічному «прочитанні», де на перший план виступає щира народна образність. Значення твору полягає й у тому, що автор увів у творчу практику нову для української музики форму, засновану на засадах вільної організації і розробки пісенного тематизму.

Композитора й піаніста Валерія Антонюка та диригента Вікторію Жадько пов’язують давні творчі стосунки, а саме: світові прем’єри та записи до фондової скарбниці Українського радіо трьох масштабних симфонічних творів: Кантати для сопрано й симфонічного оркестру на вірші Ф.-Г. Лорки в українському перекладі М. Лукаша, «Чотирьох віршів для сопрано й симфонічного оркестру на слова В. Стуса» (солістка – заслужена артистка України Валентина Антонюк, партія фортепіано – Валерій Антонюк) і Концерту для фортепіано з симфонічним оркестром у майстерному виконанні автора музики та Заслуженого академічного симфонічного оркестру Національної радіокомпанії України.

Уперше Концерт для фортепіано та симфонічного оркестру В. Антонюка прозвучав у рамках XVII Міжнародного фестивалю «Музичні Прем’єри Сезону–2007» у Великій концертній студії Будинку звукозапису. Цей фортепіанний концерт – яскравий приклад сучасного трактування цього жанру, період зрілості якого охоплює

останні десятиліття ХХ ст. й продовжується дотепер. Слід зазначити, що творче переосмислення жанру фортепіанного концерту з метою його наближення до психо-ментальної специфіки української музики, сформованої завдяки творчості М. Лисенка, С. Людкевича, Л. Ревуцького, Б. Лятошинського, мало наслідком створення національного жанрового типу, який узагальнює традиції, що склалися в музичній практиці Е. Гріга, Ф. Ліста, Р. Шумана, Ф. Шопена, П. Чайковського, С. Рахманінова, А. Аренського. Поєднання таких параметрів як вокальна природа тем, переважання у фортепіанній фактурі піанізму романтичного типу визначає специфіку українського концерту й механізми адаптації жанру в умовах національної музичної культури першої пол. ХХ ст. Наступний період розвитку українського фортепіанного концерту характеризується докорінним оновленням музичної мови та засобів виразності у зв'язку з орієнтацією на камерний напрям розвитку цього жанру. Його особливості пов'язані з неостильовими, передусім, необароковими тенденціями в музиці В. Сильвестрова, В. Бібіка, М. Скорика. (зокрема, композитор Мирослав Скорик продиригував світовою прем'єрою Симфонії № 1 В. Антонюка «Гармонія Руху» на ХХІ Міжнародному фестивалі «Музичні прем'єри сезону–2011» у Колонному залі Національної філармонії України у виконанні Академічного симфонічного оркестру Національної філармонії України).

Уже перший звуковий імпульс Фортепіанного концерту В. Антонюка створює інтонаційно стійкий, впізнаваний образ ліричного героя: так чи інакше, постійно присутній і повсюдно виникаючи в індивідуальній свідомості слухача, він тримає інтригу до останнього

акорду. Композитор володіє широким спектром засобів організації музичного «оповідання». Він має значний арсенал створення «сюжету», тобто такого способу організації музичного матеріалу, при якому слухачеві надано можливість, так би мовити, «побачити» подію на підставі власного уявлення. Автор передбачає асоціації і алюзії, що неодмінно виникнуть у слухача і впевнено керує ними, йому вдається розташувати в музичному тексті формоутворюючі компоненти таким чином, що їхня взаємодія викликає процес індукції сенсів. Висока міра наближеності до реальності, аудіовізуальний характер образності, монтажність, динамічність точки зору, фрагментарний і переривистий характер організації часу і простору повністю відповідають драматургічній ідеї твору. Музика Концерту для фортепіано та симфонічного оркестру В. Антонюка надає досить чітке уявлення про сучасний образ його ліричного героя: його активні дії, які обумовлюють і визначають подальшу поведінку і переживання, несвідомий зміст його ідей, що поступово змінюються, стаючи усвідомленими і сприйнятими. Композитор передбачає існування у центрі події постать ліричного героя – протагоніста (образ самого автора). Зачин звучить у фортепіано, бо саме піаніст у В. Антонюка і є основною центральною фігурою дійства. Інтонації цього твору – чисті, проникливі, емоції – сильні, яскраві; це дуже сучасна музика, в якій експресія й порив бурхливих і гротескних епізодів органічно врівноважується поетичністю ліричних. Фактурна насиченість середньої частини в поєднанні з прозорим колоритом початкової та заключної створюють враження живого, реального життя в різних його проявах.

Стильові новації, притаманні Концерту для фортепіано та симфонічного оркестру В. Антонюка, пов'язані з його прагненням до особливої виразності музичного матеріалу, що досягається завдяки використанню методів кінематографічності, зокрема принципу монтажності. Властива цьому композитору наративність подання матеріалу з її лінійною логікою оповідності, доповнюється монтажною технікою композиції з цікавим вирішенням поставленого завдання: динамізувати «зображення», що звучить, зіштовхнути фрагменти в неочікуваному монтажному сполученні, здійснюючи несподівані переміщення звукових конструкцій, варіюючи плани, стискаючи або розтягуючи музичний текст у часі. Очевидна кінематографічність музичного тексту цього Концерту підкреслено візуальна та має в самому характері свого викладення пунктуаційно-графічне оформлення й чітке розчленовування. Подолання композитором жанрового ізоформізму зумовлене потребою суто драматургічного характеру. Загалом концерт для фортепіано та симфонічного оркестру – це складна композиція, побудована на принципі контрасту з напруженим драматургічним розвитком, вишуканою мелодичною лінією, вибагливим метро-ритмічним й гармонічним малюнком. Тема такого концерту може бути виражена як протистояння Людини (ліричного героя, протагоніста) і Зла (антагоніста, антигероя); архитипічно-сакральних символів Життя й Смерті. Діалектична єдність протилежностей навмисне не анонсується на початку: композитор ніби «розводить» інтонаційні конструкції досить далеко одну від одної, – провівши їх через горнило розробки й відродивши вже в іншій якості. Тож, головні дійові

особи концерту (від лат. *concerto* – змагаюсь) у буквальному сенсі не позбуваються свого першопричинного «генетичного коду», тим самим не порушуючи дуальний баланс між солістом і оркестром.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше здійснено аналіз симфонічних творів композитора В. Антонюка з урахуванням місця й ролі постановок його оркестрових творів у сучасному соціокультурному контексті на початку XXI ст. Представлено творчий тандем композитора й піаніста Валерія Антонюка та диригента Вікторію Жадько, а саме: світові прем'єри та записи до фондової скарбниці Українського радіо масштабних симфонічних творів цього автора в період 2005–2017 рр. Визначено й проаналізовано твори В. Антонюка, етапні для розвитку української симфонічної музики. Для цього композитора важливо донести до слухачької уваги не тільки ідею твору, зашифровану в його назві й тематиці, а й усі деталі драматургічного малюнку, всі нюанси душевного стану ліричного героя. Симфонізм у музиці цього автора адресований слухачеві для цілеспрямованого сприйняття й несе значно більший і самобутніший обсяг художньої інформації, ніж просто фонова, декоруюча соціальні ритуали музика. Послідовний прихильник романтизму в українській музиці, В. Антонюк пропонує слухачеві роль центру сумативної цілісності реального та внутрішнього світів, ненав'язливо спонукаючи до співтворчості. Визначено, що В. Антонюк, у рамках сучасного симфонічного мислення, охоплений прагненням до особливої виразності музичного матеріалу здійснює конструктивне мовленнєве оновлення симфонічного стилю, досягаючи видатних результатів, що є беззаперечним стимулом до подальшого вивчення творчості цього сучасного українського композитора.

Висновки. Нами було здійснено спробу виявлення проблем дискурсу симфонізму в творчості сучасного українського композитора В. Антонюка, які ми спробували розв'язати шляхом модифікації традиційної музикознавчої методології та отримання наукових результатів у межах культурологічної парадигми. На прикладі аналізу оркестрових постановок творів композитора Валерія Антонюка диригентом Вікторією Жадько було вивчено процес відтворення музичних образів у культурологічній парадигмі «автор – диригент – слухач». Симфонізм, яким позначена творчість сучасного українського композитора Валерія Антонюка, – це не лише особливий динамізм розгортання змісту й форми, глибина й рельєфність музики, емансипованої від тексту, літературного сюжету, персонажів та ін. допоміжних складових, притаманних вокальним жанрам. Його музика адресована слухачеві для цілеспрямованого сприйняття й несе значно більший і самобутніший обсяг художньої інформації, ніж музика фоновіа чи створена для декорування соціальних ритуалів.

Список використаних джерел

1. Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс / Б. В. Асафьев. – Ленинград : Музыка, 1971. – 376 с.
2. Гужва О. П. Симфонія та симфонізм у часі-просторі культури : монографія / О. П. Гужва. – Харків : УкрДАЗТ, 2009. – 386 с.
3. Гриценко О. Г. Симфонічні наративи Валерія Антонюка [Електронний ресурс] / О. Г. Гриценко. – Режим доступу. – <http://mus.art.co.ua/symfonichni-naratyvy-valeriya-antonyuka/>. – Назва з екрана.

4. Зинькевич Е. С. Симфонические гиперболы. О музыке Евгения Станковича : монография / Е. С. Зинькевич. – Ужгород : Лира, 2002. – 208 с.

5. Корній Л. П., Сюта Б. П. Українська музична культура : погляд крізь віки / Л. П. Корній, Б. П. Сюта. – Київ : Музична Україна, 2014. – 590 с.

6. Копиця М. Д. Симфонии Б. Лятошинского. Эпоха. Коллизии. Драматургия : исследование / М. Д. Копиця. – Київ : Музична Україна, 1990. – 134 с.

7. Муха А. І. Антонюк Валерій Юрійович // Композитори України та української діаспори : довідник / А. І. Муха. – Київ : Музична Україна, 2004. – 350 с.

References

1. Asaf'ev, B.V. (1971). *Musical form as a process*. Leningrad: Muzyka.

2. Gujva, O.P. (2009). *Symphony as the Symphonic method in the hour-space of culture*. Kharkiv: UkrDAZT.

3. Hrytsenko, O.G. (2017). *Simfonic Narrative of Valeriy Antonyuk*. Available at : <<http://mus.art.co.ua/symfonicichni-naratyvy-valeriya-antonyuka>> [Accessed 27 Aprele 201].

4. Zynkevych, E.S. (2002). *Symphonic hyperbola. About the Music of Eugene Stankovich*. Uzhhorod: Lira.

5. Korniy, L.P. and Syuta B.P. (2014). *Ukrainian Music Culture: A Look Through the Centuries*. Kyiv: Muzychna Ukraina.

6. Корусь, М.Д. (1990). *Symfony of B. Lyatoshynsky. The Epoch. Conflicts. Dramaturgy*. Kyiv: Muzychna Ukrayina.

7. Муha, А.І. (2009). *Antonyuk Valeiy Yurievich. Composers Ukraina and Ukrainian diaspora*. Kyiv: Muzychna Ukraina.

© Гриценко О. Г., 2017